

mazni, hogy az emlékezet könnyen és pontosan fogadja be a tartalmakat. A nyelvezet világos, sehol sem erőltetett, vagy éppen olyan bombasztikus, hogy a mondatok elmondhatók is legyenek azok számára, akik tanulás, vágy közlés alkalmával — emlékeztük sajátos természete miatt — ragaszkodni kénytelenek a bevésett szöveghez. Feltűnő talán, hogy az újabb magyar irodalomtörténet (a XIX. sz. elejétől) foglalja el a könyv nagyobb részét s így az egyoldalúság vádjá érhetné a szerzőket, akik azonban tanították a magyar irodalmat, tudják, hogy nemcsak az utasítások fordítanak erre nagyobb gondot, hanem a fogékony fiatal lélek is közelebb érzi magához azokat az írókat, akik már az ő nyelvén beszélnek vele s problémáik körünk problémái is. Ami örökkévaló a régi magyar irodalomban, azt biztos ítéllettel válogatták ki és rajzolták meg a szerzők. Könyvük pedagógiai élmény a tanárnak és kitűnő segédeszköz, sőt értékbresztő találkozás az irodalommal a diáknak.

Berky Imre.

Dr. Verbényi László: A soproni rajziskola története (1878—1909). A József Nádor Műszaki és gazdaságtudományi Egyetem Neveléstudományi Intézetéből, 2., Budapest, 1940., 70 l. 8°.

Úttörő munkát végzett *Imre Sándor* azzal, hogy konkrét módon megjelölte a magyar neveléstudomány feladatait. Kutató elméhez illő körültekintéssel vizsgálta meg a hazai nevelés történetének perdöntő bizonyítékait, s így eljutott: ama felismeréshez, hogy a magyar neveléstörténet szintézisét csak apró monográfiák megírása után lehet közmegnyugvásra elkészíteni.

A tanítómesternek ebbe a munkaszervezetté lett célkitűzésébe kapcsolódik bele Verbényi László munkája. Elvezetés stílusban megírt munkája a soproni rajziskola történetét adja az 1778—1909 közötti időben.

Sokoldalú kérdéscsoport foglalkoztatta a szerzőt. Bevezetésében (4—8 l.) a szaknevelés XVIII. századi kezdeményezéseit vizsgálja, s megállapítja Sopron városának ipari és kereskedelmi központ-jellegét. Problémaköreit kifejezően tüntetik föl a fejezetcímek: II. A rajziskola az elemi iskola keretében, 1578—1873. (9—54), ebben a részben igen gazdag forrásutalással nagyszerű fejlődéstörténeti képet kapunk. A legújabbkori fejlemények tárgyalása a III. fejezetben történik. A rajziskola tanügyi szervezeten kívül városi kezelésben, 1873—1909. (54—61.) A történelmi érdeklődésű pedagógus nagy figyelemmel olvassa el a Függelékben (63—65.) közölt öt ismeretlen rendeletet, amelyet a Helytartótanács bocsátott ki (1800—1848 között) a rajziskolák viszonyainak szabályozása céljából. Kitérünk a szóbanforgó rendeletekből, hogy az ellenőrzés hiánya miatt felterjesztett rajzok nagyon kezdetlegesek, s e jelenségek közül arra következtet, hogy a mesterjelöltek színvonala csökkenőben van. Konkrét utasításokat közöl a helytartótanácsi rendelet a rajziskolát fenntartó városokkal a színvonal emelése céljából.

Mint történész a legnagyobb örömmel üdvözlöm e munkát, mert a szerző módszertani eljárása a modern történettudomány szempontjait tükrözi. A munka díszére válik az is, hogy levéltári forrásanyagot használt, s jegyzeteit a köztörténettel foglalkozó kutató is hasznosíthatja. Németnyelvű összefoglalása (66—70.) lehetővé teszi eredményeinek átvételét.

Végül rámutatok Verbényi László művének másirányú jelentőségére. Különösen napjainkban ébredtünk rá a gyakorlati pályák felbecsülhetetlen értékére. E felismerés azonban csak egy vékony értelmiségi réteghez fűződik. Közvélemény e kérdésben azonban csak úgy alakulhat ki, hogyha a társadalom nemcsak merő kön-

junktúra-tügyet és hirtelen meggazdagodási lehetőséget lát benne, hanem fogyatékossági érzés nélkül küldi gyermekeit e pályákra. Ez a magatartás azonban csak a tervszerű ránevelés eredménye lehet, aminek pedig lényeges előfeltétele a magyar neveléstudománynak a kívánt helyzethez való alkalmazkodása.

Dr. Wagner Ferenc.

Schöpfung A.: Mikszáth Kálmán. Franklin Társ. Bpest. 1941.

Egyes korszakok igazi életszemlélete, világnézeti magatartása leghívebben a hivatott regényírók tolmácsolásában jelenik meg előttünk. A magyar történelem politikai, társadalmi hullámzása pedig valami sajátos stilizált formában bennetükrözik szépirodalmi alkotásainkban. Jókai a romantikus nemzetébredés színes hajnalának ígézetében élt és ezt ábrázolta regényeiben. Mikszáth viszont a reális feladatokkal küszködő, a nemzeti önállósulás folyamatába került magyarság lelki képét vázolja — könnyed, humoros módon, szórakoztató céllal.

Ennek az írói hivatásnak belső megragadására tesz Schöpfung kísérletet közvetlen hangú és élményszerűségtől eleven lüktetésű könyvében. A szerző célja kettős: foglalkozik Mikszáth irodalomszemléletének kibontakozásával (stílus, tárgy, szerkezet) továbbá megrajzolja a magyar társadalmi, vármegyei, országházi és főleg felvidéki élet karképét, amely háttérül szolgál Mikszáth legfőbb irodalmi célzatának, enyhén ironizáló eljárásának megértéséhez. Schöpfung Mikszáthot önmagából igyekszik megérteni és nem mesterséges esztétikai elvekből. Nem állít fel vele szemben más követelményt, mint amelynek betöltésére az író műveivel vállalkozott: anekdotáló, könnyed humorral, a szellemes csevegésbe oltott enyhe ironiával szórakoztatni, moxolyt fakasztani. Nem szorítja Mikszáthot az irodalomtudománynak tétélező kategóriái közé, távol az „elfilologizálás” túlzásaitól azt az írásra született nagy „elmesélőt” állítja elének, akinek mindig „a tolla diktált”. Ebből következik, hogy, ha az írói méltatás olykor alig megy túl a köztudatban már többé-kevésbé kijegecsedett Mikszáth-ismereteinken, de emberi arcképe, a korszak, a témák és az írói készség együttes hatásának ez a belső egysége a személyes élmény közvetlenségével hat ránk Schöpfung könyvében. Az írói méltatásnak ilyen értelmű kiterjesztése eleve feloldja azt a feszültséget, melyet a dogmatikus realizmus és az intuícións lélektan a Gyulai-féle iskolában a maga szempontjainak kizárólagos érvényesítésével minden irodalomesztéta elé állított. Mikszáth írói előadásmódja, fantáziája lényegesen többoldalúnak bizonyul, semhogy a bevált irodalmi sablonok absztrakt hálójába maradéktalanul belefoglalható volna.

Valószínűleg kiadói korlátozások készítették Schöpfung művének felépítésében bizonyos szűkreszabott problémamezésre. Ebből állhatott elő szempontjainak sokszor érezhető rapszódikus vibrálása. Jókai és Mikszáth párhuzamba állítása pl. tetsetős, az ellentétek szembeállítását ötletes, de egyméretű, aminthogy Mikszáth írói életéből az ő értékelő magatartása is csak halvány vonásokban jelenik meg Schöpfung jellemzésében. A könyv vezérgondolatainak laza csoportosítása miatt Mikszáth írói jelleme szervesen egymásutánban bontakozik ki előttünk. Szinte Mikszáth ábrázolási modorát látszik Schöpfung átvenni: a kortárs közvetlen ismerete alapján az élő benyomások érdekességével, anekdotákon épülő öltetszerű epizódvonásokban állítja elének a regényíró A kép színes, változatos, de a mozaik csillogása mögött háttérbe szorul a tervszerűen elemző lélekbúvár elmélyülő módszeressége. Így az egész könyv szerkezete az átgondoltság hiányát árulja el, mintha egy készülő nagyobb monográfiának változatos kivonata lenne. Arra viszont láthatóan súlyt vet a szerző,